

*Наріжна Л. М.,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

АКМЕОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті представлено аналіз акмеологічного підходу у контексті навчання іноземної мови у вищій школі. Розкрито сутність акмеології та охарактеризовано найефективніші акмеологічні технології викладання іноземної мови.

Ключові слова: акмеологічний підхід, ігрова технологія, тренінгова технологія, метод проєктів.

Постановка проблеми. Одним із найголовніших завдань сучасної національної освіти, визначених у Законах України «Про освіту» і «Про вищу освіту», є оптимізація навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах із метою гармонійної і якісної підготовки майбутніх фахівців. Підвищення якості вищої освіти можливе лише творчим педагогом із високим рівнем професіоналізму, мотивації та здатності до інноваційної діяльності. На сучасному етапі розвитку вітчизняної системи освіти значну роль відіграють процеси реалізації інтегрованих освітніх програм та педагогічних технологій, що ґрунтуються на новітніх методологічних підходах до організації освітнього процесу, одним з яких є акмеологічний підхід.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання акмеологічного підходу висвітлено у працях сучасних вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема К. Абульханової-Славської, Б. Ананьєва, О. Антонової, А. Богосвятської, О. Бодальова, Є. Голобородько, О. Дубасенюк, Н. Кузьміної, В. Огнев'юка, Н. Сидорчук, В. Якуніна та інших. У контексті навчання іноземної мови акмеологічний підхід розглядається вченими [1] як найбільш продуктивний спосіб накопичення знань з іноземної мови і професійних дисциплін, які сприяють розвитку професійної спрямованості особистості, її творчого потенціалу.

Метою статті є дослідження акмеологічних технологій викладання іноземної мови у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Акмеологічний підхід у підготовці студентів у вивченні іноземних мов створює методологічну стратегію, що базується на теорії акмеології, метою якої є створення умов для продуктивного професійного розвитку і саморозвитку творчої індивідуальності фахівця за допомогою іноземної мови.

Акмеологія – це наука про досягнення людиною найвищих вершин у життєдіяльності та самореалізації творчого потенціалу, який є основою загальнолюдських потенційних можливостей [2, с. 5]. Основним завданням акмеологічних технологій є формування і закріплення у самосвідомості людини затребуваної необхідності у самосвідомості, саморозвитку й самореалізації, що дозволяють спеціальними прийомами і техніками самоактуалізувати особистісне та професійне «Я» [3].

До найефективніших акмеологічних технологій викладання іноземної мови у ВНЗ можна віднести ігрову, тренінгову та метод проєктів.

Ігрові технології створюють можливість для багаторазового повторення мовного образу в умовах, максимально наближених до реального мовного спілкування із властивими йому ознаками: емоційністю, спонтанністю, цілеспрямованістю.

З'ясовано, що в навчанні іноземної мови високу ефективність мають комунікативні ігри, в яких, як правило, використовуються прийоми комунікативної методики. Учасники таких ігор розв'язують комунікативно-пізнавальні завдання засобами іноземної мови. У методичному сенсі комунікативна гра постає навчальним завданням, яке охоплює мовні, комунікативні та діяльнісні складові. У свою чергу, комунікативне завдання зумовлює обмін інформацією між учасниками гри у процесі спільної мовленнєвої діяльності.

Таким чином, комунікативна гра вводиться у навчальний процес як творче навчальне завдання з метою створення реальних умов для прояву мисленнєвої діяльності студентів. Це сприяє формуванню і розвитку їхніх інтелектуальних та комунікативних умінь, а звідси виникає підґрунтя для реалізації особистісного потенціалу студентів.

Технологія організації і проведення навчальних ігор у ВНЗ повинна відповідати таким вимогам: 1) урахувати комунікативний підхід до навчання; 2) висвітлювати інтеркультурне тло гри; 3) організувати діяльність викладача щодо підготовки гри. Параметри ігрової діяльності мають опиратися на дидактичний потенціал гри; мовленнєві вміння; країнознавчу основу гри; комунікативну спрямованість; соціальну форму, правила поведінки й сукупність дидактичних засобів (зокрема, робочі комплекти матеріалів, довідкова література) [4].

Отже, ігрова технологія забезпечує єдність емоційного та раціонального у навчанні. Ігри відповідають природним бажанням учасника, є унікальним засобом навчання без примусу, підвищують інтерес до учбових занять. Ігрові взаємодії передбачають неформальне спілкування, що дозволяє учасникам розкрити свої особисті якості, підвищують їхню самооцінку. За допомогою ігор можна зняти психологічну втому і мовний бар'єр. Безперечно, головною перевагою ігор є колективна форма роботи та створення доброзичливої атмосфери і ситуації успіху для студентів.

Тренінгові технології розглядають як багатофункціональне навчання, засноване на цілеспрямованому, комплексному і відносно тривалому використанні сукупності вправ групової роботи (дискусій, ситуативних вправ тощо), що ґрунтуються на активній діалогічно-полілогічній взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу та спрямовані на створення ситуацій успіху, активізацію мовленнєвої діяльності студентів, рефлексії, високого рівня мотивації [5].

Характерними рисами тренінгів є:

– чітко визначена група учасників (як правило, 10–15 осіб);

– єдність часу, місця та дії: спілкування за принципом «тут і зараз», відсутність домашніх завдань або попередньої підготовки;

– активність учасників групи та їхній особистий досвід, а не інформація, отримана від викладача;

– спрямованість не лише на формування знань, а й на розширення практичного досвіду учасників та групи загалом.

Тренінг з іноземної мови дає учасникам змогу не лише почути думку викладача чи подивитися на таблиці і схеми, а й практично застосувати отримані знання, перетворивши їх на вміння.

Тренінгові форми навчання мають такі переваги: активність групи, поєднання інформації та емоційного ставлення до неї, підвищення рівня мотивації, здатність групи до колективного мислення та прийняття рішень, практична перевірка і закріплення отриманих знань.

Як акмеологічна технологія метод проектів є сукупністю дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю сутністю, що поєднує у собі різноманітні прийоми, операції, спрямовані на досягнення дидактичної мети шляхом докладної розробки певної проблеми, яка повинна завершитися реальним, практичним результатом, оформленим у певний спосіб.

Метод проектів передбачає визначену сукупність навчально-пізнавальних засобів і дій студентів, які дозволяють вирішити ту чи іншу проблему в результаті самостійних пізнавальних дій та припускають презентацію цих результатів у вигляді конкретного продукту діяльності [6]. Цей метод завжди спрямовується на індивідуальну або групову самостійну роботу студентів, яку вони виконують упродовж певного періоду часу. У проектній методиці завжди передбачається розв'язання конкретної проблемної ситуації, що, з одного боку, вимагає застосування комплексної сукупності методів і засобів навчання, а з іншого – узагальнення знань, умінь і навичок із різних галузей науки й техніки [6].

У проектній роботі студенти залучаються у створення педагогом пошукову навчально-пізнавальну діяльність. Використання проектних технологій робить можливим формування і розвиток пошуково-дослідницьких, комунікативних, технологічних, інформаційних компетенцій, формує креативність, стимулює інтелектуальну активність, розвиває комунікативні вміння, допомагає формувати міжпредметні зв'язки, вчить використовувати інформаційно-телекомунікаційні технології під час вивчення іноземної мови, допомагає оволодіти навичками роботи в групі, формує соціальну мобільність.

Проектна методика навчання іноземної мови передбачає послідовну, логічну і структуровану діяльність, яка реалізовується у декілька етапів: підготовчий, організаційно-виконавчий, презентаційний та підсумковий.

Головним завданням викладача у будь-якому проекті є створення таких педагогічних умов, які мотивували б студента до пошуково-дослідної діяльності, стимулювали його до вдосконалення іншомовної компетентності, а також відображали особисті наміри та інтереси. Універсальність і функціональність проектного методу навчання студентів іноземної мови відображається у залученні різної кількості студентів, їхнього рівня підготовки (від низького до високого) та використання міжпредметних зв'язків (обмін знаннями із суміжних дисциплін). Крім того, все це підвищує мотивацію студентів, оскільки

вивчення мови стає не ціллю, а засобом створення кінцевого продукту діяльності. Навіть найслабші студенти можуть проявити себе тут повною мірою, виконуючи посилені для них завдання, в результаті кожен студент робить свій внесок у створення проекту.

Розвиток мовленнєвих здібностей є прерогативою навчання іноземних мов, які необхідно вдосконалювати на кожному етапі навчальної діяльності. Цілі та завдання проекту реалізуються у ході діяльності студентів і під успішним керівництвом викладача, тому проектну діяльність можна розцінювати як науково-дослідну роботу студентів, де викладач виконує лише роль наставника. Метод проектів як самостійна робота сприяє отриманню досвіду дослідницької навчально-пізнавальної діяльності, розвитку вмінь збирати, аналізувати, репродукувати інформацію, відображає творче самовиявлення студента і формує позитивну мотивацію студента до вивчення іноземних мов як засобу міжкультурної комунікації [7].

Таким чином, проаналізовані акмеологічні технології викладання іноземної мови у вищій школі дозволяють значно збільшити час мовної практики на заняттях для кожного студента, досягти належного засвоєння матеріалу всіма учасниками групи, вирішити різні задачі, спрямовані на виховання і розвиток. Використання акмеологічного підходу спонукає викладача до постійної творчості, самовдосконалення, професійного та особистого росту. Отже, використання у педагогічному процесі акмеологічних технологій є необхідною умовою оптимального розвитку і студентів, і викладача.

Висновки. Використання акмеологічного підходу в сучасній вищій професійній освіті є дуже важливим, оскільки це посилює професійну мотивацію студентів, стимулює розвиток їхнього творчого потенціалу, дає можливість виявляти і використовувати ресурси особистості для досягнення успіху в професійній діяльності. Акмеологічний підхід успішно вирішує освітні завдання засобами навчання, сприяє формуванню ціннісного ставлення до самовдосконалення і розвиває досвід саморозвитку. Завдяки реалізації акмеологічного підходу під час вивчення іноземної мови поглиблюється рівень засвоєння навчального матеріалу й володіння іноземною мовою студентами. У процесі навчання іноземної мови слід дотримуватися цілісності трьох компонентів акмеологічного підходу: методологічного, що відповідає професійній компетентності викладача; дидактичного, що відповідає за підбір матеріалів і форм; інформаційно-технологічного, що передбачає використання різноманітних засобів.

Акмеологічний підхід змінює роль студентів у процесі вивчення іноземної мови на більш активну: вони приймають важливі рішення щодо процесу навчання, роблять свої відкриття. Також змінюється основне джерело мотивації навчання, воно стає внутрішнім – інтерес самого студента. Практичне застосування акмеологічного підходу сприяє створенню оптимальних умов для самореалізації, самовиховання, самоосвіти всіх учасників освітньо-виховного процесу.

Література:

1. Служинська Л.Б. Акмеологічний підхід у процесі формування готовності у майбутніх менеджерів-економістів до професійної самореалізації / Л.Б. Служинська // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2012. – № 5. – С. 183–187.

2. Николаеску І.О. Практичні основи акмеологічного розвитку особистості в умовах освітньо-інформаційного простору : [навч.-метод. посіб.] / І.О. Николаеску. – Черкаси : ОШОПП, 2012. – 54 с.
3. Пригодич Л.Л. Практичне застосування акмеологічного підходу під час вивчення іноземної мови / Л.Л. Пригодич // Таврійський вісник освіти. – 2014. – № 2. – С. 22–27.
4. Шапотюк Т. Ігрова діяльність у методиці викладання англійської мови / Т. Шапотюк // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія «Педагогічні науки». – 2016. – № 1 (52). – С. 217–220.
5. Кончович К.Т. Формування готовності майбутніх вчителів-філологів до педагогічного : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / К.Т. Кончович ; Нац. ун-т водного господарства та природокористування. – Рівне, 2016. – 20 с.
6. Полат Е.С. Метод проектів на уроках іноземного мови / Е.С. Полат // Иностранные языки в школе. – 2000. – № 2–3.
7. Ворник М.М. Проектна методика навчання іноземної мови студентів-філологів гуманітарного вишу / М.М. Ворник // Наукові записки [Ніжинського держ. ун-ту ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки. – 2015. – № 3. – С. 90–94.

Нарижная Л. Н. Акмеологические технологии преподавания иностранного языка в высшей школе

Аннотация. В статье представлен анализ акмеологического подхода в контексте обучения иностранному языку в высшей школе. Раскрыта сущность акмеологии и охарактеризованы эффективные акмеологические технологии преподавания иностранного языка.

Ключевые слова: акмеологический подход, игровая технология, тренинговая технология, метод проектов.

Narizhna L. Acmeological technologies of teaching of foreign language in higher education

Summary. The article presents the analysis of the acmeological approach in the context of teaching of foreign language in higher education. The essence of acmeology is revealed and effective acmeological technologies of teaching of foreign language are characterized.

Key words: acmeological approach, game technology, training technology, project method.